

АНОТАЦИИ НА ПРЕДСТАВЕНИТЕ МАТЕРИАЛИ, ВКЛЮЧИТЕЛНО САМООЦЕНКА НА ПРИНОСИТЕ

на гл. ас. д-р Траян Павлов Йосифов

I. СПИСЪК С МОНОГРАФИИ

1. Йосифов, Т. (2020). **Биотехнологични иновации чрез дялово участие**. Пловдив: Макрос, 288, ISBN 978-954-561-499-6

Анотация: Актуалността на настоящото изследване произтича от социално - икономическата значимост на разглежданата проблематика и необходимостта от постигане на по-голяма производствена ефективност на българската икономика. Креативността, иновациите и развойната дейност на предприятията и научните центрове са основно звено от веригата на добавената стойност, което предполага, че осигуряването на нетрадиционни (неконвенционални) източници за регулярно финансиране на иновационната дейност на предприятията-иноватори, е въпрос от съществено практико-приложно значение. Това от своя страна налага извода, че изследваната проблематика има както научен, така и подчертано практически характер.

Актуалността на изследваната проблематика се засилва от ключовия принос, който имат формите за финансиране основани на придобиване на дялово участие за процеса на внедряване на иновации от българските предприятия, на които се налага да функционират в условия на ограничен достъп до финансов ресурс, предназначен за реализация на иновационни проекти. Тези капиталовложения имат водеща роля при въвеждането на модерните технологии и съвременните бизнес решения за успешно корпоративно управление, чрез развитие на иновативни продукти с подобрени качествени характеристики и висока добавена стойност. Трябва да се отчете и факта, че дяловите инвеститори са уникални със своята стратегическа цел, а именно да подпомагат иновативни предприятия с пазарен и управленски потенциал да се превърнат в по-успешни и по-добре управлявани стопански организации, което е въпрос от национално значение за българските условия.

Обект на изследването са формите на финансиране, базирани на придобиване на дялово участие като източник за успешното реализиране на проекти с иновационна насоченост. Същите са особено благоприятни по отношение на цялостното развитие на стопанските сектори от сферата на биоиндустрията, известни още като „Науки за живота“.

Предмет на изследването са специфичните особености на дяловите инвестиции, които ги утвърждават като особено благоприятна форма на финансиране, насочена към подкрепа на високорискови иновационни проекти, респ. биотехнологични. Освен това, изследването е позиционирано в две посоки – (1) оценка на средата за развитие на иновациите в страната и (2) изграждането на ползотворни (взаимноизгодни) условия за сътрудничество между биотехнологичните предприятия-инноватори и дяловите инвеститори. Този изследователски подход се налага поради непосредствената връзка между развитието на иновационните проекти като цяло и качеството на средата за тяхното развитие. От друга страна, запознаването с част от съвременните практики за развитие на биоиндустриалната екосистема, базирани на изграждане и поддържане на дългосрочни партньорски взаимоотношения между страните-участници в проектната реализация, дава възможност да се поставят във фокуса на вниманието тези от тях, които са в основата на развитието на биоиндустриалното производство в глобален план. По този начин има възможност да се локализируют ключовите направления за развитие на биотехнологичните иновации в страната, което е основен акцент в настоящото изследване и подчертава неговата практическа стойност.

Самооценка: Въпреки наличието на добри иновационни практики основно при предприятия, чиято производствена дейност е насочена към външните пазари, преобладаващата част от бизнеса в страната не успява да отговори подобаващо на завишените конкурентни изисквания, които налага подчертано отвореният характер на местната икономика. Изследването показва, че причините за това са както външни, така също и вътрешни, т.е. трябва да се търсят основно в качеството на управление на стопанските организации.

Анализа на иновационната среда в страната показва твърде голяма диспропорция по отношение на отрасловото и географското развитие на иновациите в страната. Факт, който сам по себе си е показателен за негативното отражение на демографските процеси, които се развиват в България през последните повече от тридесет години. Силно впечатление прави наложената тенденция, основната част от разходите за научна и

развойна дейност да се реализират от предприятията. Това е очаквано, тъй като се предполага, че бизнеса е осъзнал интереса от регулярни капиталовложения в тази посока. Това обаче, което прави неприятно впечатление е липсата на съществен и значим напредък при развитието на иновациите в научните центрове и университетите. Изключения има, но те са редки и са в случаите, когато големи предприятия в страната отделят бюджет за научни разработки, които се реализират преобладаващо от външни R&D (Research and Development) развойни звена.

Държавната финансова подкрепа в сферата на научноизследователската и развойна дейност продължава да заема несъществен дял на база на финансовия капацитет, с който разполага публичния сектор и на възможностите да оказва решаващо влияние при развитието на иновационния потенциал на предприятията. Формалната роля, която има държавата в голяма степен е причина за липсата на по-сериозен интерес от страна на рисковия капитал – бизнес ангели, специализирани фондове, SWORD компании (Stock and Warrant Off-Balance R&D) и всички потенциални институционални инвеститори в тях.

Направените констатации по отношение на отрасловото развитие на иновациите в страната се отнасят с пълна сила и по отношение на тяхното развитие в регионален аспект. Изследването показва, че преобладаващата част от иновационните разходи за последните седем години са направени в два региона на страната – югозападен с център столицата - София и южен централен регион. От една страна това предполага, че ще се задълбочава тенденцията за увеличаване на икономическата дистанция с останалите части на страната, а от друга показва, че в дългосрочна перспектива ще нарастват социално-икономическите регионални различия. И ако в първия случай наличните дефицити може да се преодолеят с целенасочена държавна политика, то във втория решенията не са в обхвата на държавното управление.

Резултатите от изследването показват водещата роля, която има рисковото дялово финансиране за развитието на биотехнологиите в различните региони на света. Сравнителният паралел между размера на финансовия ресурс, който се отделя в САЩ и Европа дава възможност да се направят важни изводи в три основни направления:

1. Налице са съществени различия по отношение на размера на рисковото финансиране, което е в пъти по-високо в САЩ като абсолютна стойност и като среден размер на едно биотехнологично проектно начинание.

2. В Европа е налице значително по-централизиран подход по отношение на развитието на R&D дейностите, в основата на които е биотехнологията. Това е една от

основните причини за изоставането на биоиндустрията на стария континент в глобален аспект.

3. Интересът на индивидуалните и институционалните инвеститори към осигуряване на финансови предпоставки за успешно развитие на биотехнологични проекти е подчертано по-висок в САЩ, което обуславя и значителния финансов капацитет на специализираните рискови инвеститори – фондове, SWORD компании и обединения на бизнес ангели. Причините трябва да се търсят в няколко направления. От една страна в САЩ е изградена дългогодишна корпоративна култура по отношение на развитието на иновации в направления, които са източник на съществен риск, но и на висока добавена стойност при успешна пазарна реализация на крайния продукт. От друга страна е важно да се подчертае ролята на глобален иновационен лидер, която имат научните и развойните центрове във водещата световна икономика.

Друга важна част от практическите приноси в настоящото изследване е свързана с прегледа на европейските клъстерни центрове които имат водещи научни и практически достижения по отношение на развитието на биотехнологичната индустрия в регионален и глобален план. Показателно е, че основната част от клъстерните организации са позиционирани в два географски региона – в централна и северна Европа. От една страна това е свързано с факта, че в тази част на континента се намират водещите в икономическо отношение страни, а от друга е пряк резултат от утвърдени традиции и успешни практики в стопанските направления от Науките за живота и конкретно в развитието на научноизследователски и промишлени дейности, в т.ч. фармацевтично производство, химикали, агропроизводство, медицински технологии. В конкретен план водещите компании от сектора и биотехнологичните клъстерни организации в Европа са съсредоточени в Белгия, Дания, Франция, Германия, Швеция, Швейцария, Великобритания, Италия, Испания и Австрия.

Изследването на пазара за биоиндустриалната R&D дейност показва по категоричен начин, че традиционните форми на финансиране (в най-голяма степен това се отнася за банковото финансиране) нямат съществен принос за динамиката в развитието на индустрията. Откритите две водещи причини: (1) преобладаващата част от предприятията са новостартиращи, без стопанска история, приходи от текуща дейност и възможности да обезпечат своята кредитната експозиция и (2) високата степен на риск, практически обезсилват значението на банковия сектор за развитието на биотехнологичните иновации. Това от своя страна проправя пътя на неконвенционални форми на финансиране, които успешно запълват тази пазарна ниша.

Изследването показва колко подценени, но също и перспективни са стопанските направления от Науките за живота. Тяхното развитие е функция както от усилията на държавното управление, така също и от инициативността на научните центрове и бизнеса, които трябва да си сътрудничат с ясното разбиране за взаимноизгоден интерес. В този процес е безспорна ролята на дяловите рискови инвеститори, които имат потенциала да окажат съществен тласък в динамиката на развитие на иновациите и производителността на биотехнологичните предприятия в страната.

II. СПИСЪК С ПУБЛИКАЦИИ

1. Yosifov, T., Taneva, G. (2017). **Innovation processes and conditions for financing innovations in Bulgaria.** *Trakia Journal of Sciences*, 15(1). 132-137, ISBN 1313-7069

Анотация: Оценката на иновационните процеси в страната трябва да се основава на контекста, в който икономиката на страната се развива от 2009 г. От началото на този период до 2015 г., Националният статистически институт представи обобщена информация за около седем години, през които стабилен икономически растеж в страната не беше постигнат. Вътрешното потребление и инвестиционната активност остават ниски, главно поради липсата на нови бизнес проекти с добро качество. При такива условия иновациите и развитието на предприемаческата дейност се развиват изключително бавно поради гореспоменатите проблеми, а също и заради липсата на целенасочена държавна политика. Настоящото изследване има за цел да представи анализ на иновационните процеси в страната без да навлиза прекалено дълбоко в основните проблеми, пред които са изправени иновативните предприятия в страната.

Самооценка: Това изследване показва връзката между качеството на бизнес средата в страната и развитието на иновациите в регионален и отраслов план. Липсата на съществени възможности (финансови и логистични) от страна на предприятията и университетските центрове предполага, че са необходими далеч по-обхватни и систематизирани мерки от страна на българската държава, насочени към повишаване на цялостния иновативен потенциал на националната икономика.

Друг важен резултат, който заслужава внимание е свързан с големи възможности за увеличаване на иновационния потенциал на предприятия, които имат достъп до рисково финансиране. В тази връзка авторът е на мнение, че е необходимо научната

общност в страната да прояви далеч по-отговорно отношение към изследването на специфичните особености, респ. на предимствата, които осигурява дяловото рисково финансиране, което ще го популяризира съществено и ще „осветли“ нуждата от държавна подкрепа за тези инвеститори.

2. Йосифов, Т. (2017). **Анализ на средносрочната бюджетна прогноза на България за периода 2018 – 2020 г.** *Индустриален мениджмънт*, 14(1), 7-18, ISBN 1312-3793

Анотация: Средносрочната бюджетна прогноза е основна част от цялостния бюджетен процес. В нея се съдържа информация за прогнозни допускания, свързани с изменения на вътрешни и външни за страната макроикономически индикатори, които формират или са резултат от определени държавни политики. Прогнозата включва период от три до пет години, като в България е възприето този срок да бъде тригодишен. Оценката се изготвя от Министерството на финансите (МФ) и е база за изработването на годишния бюджет на страната и неговата макрорамка за следващата календарна година. Внимателният прочит на средносрочната бюджетна прогноза дава възможност да се получи информация за насоките за развитие на националната икономика, което мотивира изготвянето на този анализ.

Самооценка: Направеният анализ, основан на средносрочните очаквания на МФ, като цяло дава основания за оптимизъм. За това спомагат както вътрешни макроикономически фактори, така също и благоприятната прогноза за развитието на световната икономика, което е от ключово значение за страна с ограничен вътрешен пазар и ниски доходи. Въпреки това обаче трябва да се отчитат и определени резерви по отношение на липсата на по-категорични и последователни усилия от страна на държавното управление, насочени към качествено подобряване на дейността на обществени сфери с ключово значение за развитието на страната. Авторът е убеден, че не бива да се отлагат повече цялостни реформи в редица публични сектори, които функционират в условия на повишен финансов комфорт, а в същото време липсват доказателства за повишаване на ефективността на тяхната дейност.

3. Yosifov, T., Taneva, G. (2018). **A model for assessing economic risk in financing innovation projects of venture capital funds.** *Journal of Economic Studies*, 27(4), 146-161, ISSN 0205-3292

Анотация: По отношение на съдържанието, всяко бизнес начинание носи елемент на риск, който включва както заплахи, така и благоприятни възможности. Оценката на риска прави възможно управлението на бизнеса по-ефективно, което е предпоставка за избягване на нежелани или неочаквани събития. Освен това позволява предприятието да функционира оптимално в рамките на непредвидените ограничения на разходите. Също така прави възможно освобождаване на ресурси за развитие на дейността и оценка на възможностите за реализация на печеливши инвестиции. Целта на това проучване е да представи модел за оценка на икономическия риск, използвайки някои методи, разработени от автора. За да постигне тази цел, авторът е апробирал моделът за оценка на риска към реален иновационен проект, свързан с производството на дронове, което е обект на изследване в настоящата статия.

Самооценка: Представеният модел за оценка на икономическия риск при иновационни проекти е единна система, състояща се от три основни части: входни параметри, симулационен модел за оценка на рисковия ефект и изходните параметри. Входните параметри имат очаквани стойности на вероятността за изменение, така че те могат да бъдат определени като „произволни икономически величини при стартиране на проектното начинание. Очакваните им стойности могат да бъдат идентифицирани въз основа на данни за минали периоди или чрез проучване и обобщаване на експертни мнения и анализи въз основа на оценка на бизнес средата. В своята окончателна версия, представеният модел дава възможност за точно измерване на група от икономически величини, свързани със стопанския риск, което дава отговор на основния въпрос, който всеки потенциал инвеститор си задава - какви са възможностите за пазарна възвръщаемост на вложения капитал на всеки един от етапите на проектната реализация.

4. Йосифов, Т. (2018). **Диспропорции при разпределението на разходите за научноизследователска и развойна дейност в България.** *Известия списание на икономически университет – Варна*, 62(2), 112-127, ISSN 2367-6949

Анотация: Икономическите промени в страната от края на 80-те години доведоха до увеличаване на регионалните диспропорции. Очертаха се региони и стопански сектори, които са водещи в икономическо отношение и такива, които изостават съществено от тях. Един от основните показатели за степента на регионално и отраслово развитие е равнището на разходите, които са насочени за финансиране на научноизследователска и развойна дейност. Това изследване има за цел да покаже регионалните и отрасловите диспропорции и мястото на България на европейската иновационна карта в контекста на необходимостта от повишаване на цялостната конкурентоспособност на българската икономика.

Самооценка: Анализът показва наличие на сериозни резерви по отношение на качеството на средата за развитие на иновациите в страната. Тези резерви се отчитат както по отношение на липсата на по-категорични мерки от страна на държавното управление за подобряване на условията за развитие на иновациите, така също и по отношение на недостатъчните усилия на предприятията за развитие на иновационни проекти. Показателен факт за пасивната роля на държавата е незавидният дял на средствата за финансиране на НИРД, които се отделят от националния бюджет на страната. Това е и основната причина България да продължава да заема последно място в ЕС и едно от последните места в Европа по развитие на иновациите.

5. Йосифов, Т. (2018). **Характерни особености и насоки за подобряване на бизнес средата в България.** *Годишник на СА „Д. А. Ценов”*, 121(2018), 275-303, ISSN 0861–8054

Анотация: Икономическото развитие на България изостава до известна степен в сравнение с други страни от Европейския съюз. Този въпрос повдига необходимостта от задълбочен анализ на причините, които възпрепятстват динамичния икономически растеж на страната. В тази връзка статията има две цели: първо, да очертае ключовите икономически характеристики на бизнеса в страната, които са силно свързани с бъдещия експоненциален икономически растеж, а втората и най-важна цел на изследването е да

предложи практически решения за подобряване на условията за по-ефективно изпълнение на бизнес процесите на местно ниво. За постигане на формулираните цели е необходимо да се предложи анализ на набор от показатели на бизнес средата, които са ключов фактор за нейното развитие.

Самооценка: Изследването на бизнес средата в страната, основано на извадка от статистически данни и експертни оценки, дава основание да се направи важният извод, че за периода до средата на 2018 г. включително в страната се запазва тенденция към постепенно подобряване на качествените характеристики на средата, които оказват непосредствено влияние върху финансово-икономическото състояние на българските предприятия, респ. върху тяхната конкурентоспособност. Като цяло обаче анализът показва неустойчиво общо състояние на бизнес средата в страната. За това съдействат в значителна степен синтезираните съществени недостатъци в законодателната и съдебната система, които заемат централно място в изграждането на цялостната стопанска инфраструктура в страната. Авторът е на мнение, че от успеха на държавните усилия за подобряване на микроклимата в страната ще се определят вътрешният и външният инвестиционен интерес, а също така и темпът на развитие на националната икономика през следващите години.

6. Йосифов, Т. (2019). **Банковото финансиране - фактор за стимулиране на икономическата активност в условията на променяща се бизнес среда.** *Икономическа мисъл*, 1(19), 74-85, ISSN 0013-2993

Анотация: Изследвана е връзката между банковото финансиране и създаването на подходящи финансови условия за развитие на стопанската инициатива. Проследено е сътрудничество между банките и предприятията от реалния сектор на икономиката на примера на японската система „Кейрецу“. Анализирани са банковата специализация като основен етап от изготвянето на цялостна банкова маркетингова стратегия. Разгледани са специфичните особености, както и някои ограничения пред банковата система в България, свързани с функционирането на паричния съвет. Направен е преглед на качеството на активите и са представени обобщени резултати от проведените стрес тестове на българската банкова система.

Самооценка: След поддържаното близо десет години ниско равнище, от началото на 2017 г. се наблюдава тенденция към постепенно нарастване на банковото кредитиране в България. Основните причини за това могат да се търсят в интензивния растеж на заетостта и доходите на наетите лица, повишеното потребителско търсене в страната и на европейския пазар, който формира основната експортна дестинация на българските предприятия. В същото време са налице и някои ограничители на банковото финансиране, които представляват естествена бариера пред развитието на предприемаческата инициатива, технологичното и управленското усъвършенстване на предприятията, респ. пред интензивното развитие на българската икономика. На първо място, това са системните хронични недостатъци на бизнес средата, които на този етап продължават да бъдат нерешим проблем от страна на държавата.

7. Yosifov, T. (2019). **Condition of the bank loan market in Bulgaria.** *Economic Archive*, 3(19), 28-39, ISSN 2367-9301

Анотация: Макар не всички местни предприятия да са ориентирани към растеж, на определен етап от тяхното развитие, те се нуждаят от капитал, който оказва в значителна степен положително влияние върху тяхната конкурентоспособност и адаптивност към новите пазарни условия. За българските предприятия, на които се налага да функционират в условия на засилена външна и вътрешна конкуренция, наличието на достъпно кредитиране, често е условие от ключова важност за тяхното ефективно пазарно развитие. Това се подсилва от факта, че в страната практически липсват достатъчно алтернативни възможности за набавяне на капитал. Настоящото изследване има за цел да представи анализ на кредитния пазар в страната, с оглед на ключовото значение на банковия паричен ресурс, който представлява основен фактор за засилване на конкурентоспособния потенциал на българските предприятия.

Самооценка: Представеният анализ на състоянието на банковата система в страната, дава възможност да се направят няколко основни извода в четири основни направления: (1) Характерът на българската икономика, която е сравнително малка и е повлияна пряко от външното търсене, обуславя нейната силна зависимост от развитието на световната икономика, респ. от потребителското и инвестиционното търсене в страните, които са основни износни дестинации за българските предприятия; (2) Оптимистичните очаквания свързани със запазване на темпа на кредитната експанзия

през 2019 г. са свързани със стабилното финансово състояние на търговските банки в страната; (3) Спада на цената на заемния банков ресурс, който се наблюдава от началото на 2016 г. е показателен за степента на реакция на банките по отношение на общото състояние и перспективите за развитие на икономиката и (4) Наред с положителните констатации, трябва да се отбележат и някои основателни опасения, които авторът приема за реални и значими, и които представляват предизвикателство за запазване на темпа на увеличение на банковото финансиране в средносрочен период от време.

8. Йосифов, Т. (2019). **Международна конкурентоспособност чрез развитие на иновативното предприемачество**. Балканско научно обозрение, 4(2020), 87-90, ISSN 2603-4867

Анотация: Технологичното изоставане на българската икономика в сравнение с икономиките на останалите страни от ЕС-28 налага необходимост от цялостно обновяване, но и качествено различен подход по отношение на стратегическото планиране на процесите в бизнес организациите. Това е особено важно, тъй като предприемаческата инициатива осигурява възможности за динамично развитие на националната икономика. Нейното водещо значение по отношение на създаването на заетост, доходи и добавена стойност е безспорен факт. Целта на това изследване е да представи на научната общност някои водещи дефиниции на понятието „иновативно предприемачество“ в контекста на ключовото значение, което имат иновациите по отношение на международната конкурентоспособност на българската икономика. Подобряването на цялостното състояние на местната икономика трябва да бъде една от приоритетните задачи пред бизнеса в страната, чието решаване минава през утвърдени корпоративни практики за развитие. В тяхната основа е налагането на високи критерии за качество на управленските решения в една високо конкурентна среда на международните пазари, на които иновативното предприемачество има ключова роля за стабилното дългосрочно пазарно присъствие.

Самооценка: Причините за сериозното иновационно изоставане на страната трябва да се търсят в две основни направления – липсата на държавна подкрепа и незадоволителното качество на средата за технологично развитие и обновяване на производствените активи на предприятията. Второто може да се отнесе към качеството на предприемаческата инициатива и е пряк резултат от липсата на изградена

корпоративна култура за стопанско развитие базирано на съвременните критерии за иновативност. Няма категоричен отговор на въпроса за това в каква приоритетна посока трябва да се насочат усилията, както на държавното управление, така също и на фирмения мениджмънт. Има обаче отговор на това как успешно реализираните иновационни проекти променят конкурентния потенциал на предприятията, а именно като го подобряват и създават условия за по-голяма гъвкавост, адаптивност и креативност на бизнеса. Последното е от ключово значение за цялостния конкурентоспособен потенциал на българските предприятия и най-вече на тези от тях, които представят страната на международните пазари, където дългосрочното пазарно присъствие е функция от успешни бизнес решения в комбинация с високо продуктово качество и примерен риск при стратегическото планиране на производствените дейности.

9. Yosifov, T. (2019). A competitive advantages of adopting biotechnological innovations. Economics 21, 2(2019), pp. 92 – 108, ISSN 2534-9457

Анотация: Икономическите дефицити в страната формират ниския жизнен стандарт и не-задоволителното качество на инвестиционната среда. Състоянието на стопанските процеси са основна причина българската икономика да заема убедителното последно място в Европейския съюз по брутен вътрешен продукт и водеща позиция сред страните с най-бързо намаляващо население в света. Ниската конкурентоспособност и равнище на иновативност на предприятията са в основата на липсата на по-сериозен икономически напредък. Тази констатация е валидна в пълна степен и за стопански сфери, за развитието на които са налице естествени почвено-климатични дадености, в основата на които са съвременните биотехнологични иновации. Водещата цел на настоящото изследване е да предложи анализ на основните стопански направления на т.нар. „Науки за живота“ и на тази база да представи някои от водещите европейски постижения и партньорства за осигуряване на конкурентни предимства на предприятията от сферата на биотехнологиите.

Самооценка: Резултатите от изследването водят до извода, че европейската икономика изостава съществено по отношение на иновациите, респ. тези от тях, които са насочени в сферата на биотехнологиите. Водещите пазари за научно-приложни разработки са САЩ, Япония, Южна Корея и Китай. Нещо повече – ако финансово-

икономическата криза от 2007 г. „охлади“ интереса на рисковия капитал към инвестиции в иновативни биотехнологични проекти в глобален план, то не се отчита особена положителна промяна в Европа в годините след преодоляването на основните кризисни последици. Личното мнение на автора по този въпрос е, че за да се повиши по-съществено секторната конкурентоспособност на европейските биотехнологични предприятия е необходимо да се насочи много по-съществен публичен финансов ресурс към научните центрове, които работят в колаборация с бизнеса и разполагат с необходимите капацитетни възможности да произвеждат качествен високоинтелектуален продукт за целите на производствения сектор.

10. Йосифов, Т. (2019). Конкурентоспособност чрез иновации. Социално-икономически анализи, 2(16), 2019, с. 71- 81, ISSN 2367-9379

Анотация: Иновациите са ключово условие в контекста на необходимостта от повишаване на конкурентоспособността на българската икономика. Оценката на иновационните процеси в страната трябва да се основава на начина, по който се развива икономиката на страната през последните години. Данните от Националния статистически институт показват, че за пореден годишен период няма да бъде постигнат значителен икономически растеж в страната. Вътрешното потребление и инвестиционната активност остават ниски, поради липсата на качествени нови бизнес проекти и незначителни по размер приходи за предприятията. При тези условия иновациите и развитието на предприемаческата дейност се развиват незадоволително, поради гореспоменатите обективни обстоятелства, но също и поради липсата на целенасочена държавна политика за подкрепа в тази посока. Целта на това изследване е да представи значението на иновациите за икономическото развитие, без да се задълбочава в основните проблеми, пред които са изправени иновативните предприятия в страната.

Самооценка: В обобщен вид резултатите от изследването показват, че българската икономика има да извърви твърде дълъг и несигурен път към догонване на останалите страни от ЕС. Ниската икономическа база на страната предполага и ограничен финансов инвестиционен капацитет на предприятията, насочен към технологично обновяване на тяхната производствена база. Ето защо на преден план излиза въпроса за набелязването на ключови, приоритетни области за дългосрочно икономическо развитие, върху които

трябва да се работи последователно при високо равнище и качество на професионалната експертиза.

11. Йосифов, Т. (2020). **Европейски практики за финансиране и развитие в областта на биотехнологиите.** *Научен вектор на балканите*, 4(2020), 44-48, ISSN 2683-1104

Анотация: Европа е мястото, където биотехнологичните производства намират сравнително благоприятни условия за развитие. Въпреки водещата роля, която заема най-голямата световна икономика – тази на САЩ, стария континент може да се похвали с изградени традиции, дългогодишни успешни практики и централизирани политики в сферата на биотехнологиите, а последните повече от тридесет години и по отношение на редица значими научни разработки в различни стопански направления в отраслите на здравеопазването, аграрния сектор, хранителната промишленост. Те са динамично утвърждаващи се бизнес сфери с пряко или потенциално значение за развитието на европейските предприятия и тяхната конкурентоспособност в глобален аспект. Целта на настоящото изследване е да представи някои европейски практики за интелигентен растеж в сферата на биотехнологиите. Темата е актуална и има подчертано практико-приложна значимост за българската икономика, тъй като биоразнообразието в страната представлява естествен конкурентоопределящ фактор за динамично развитие на научноизследователската и развойната дейност (НИРД), но комбинацията от липса на държавна стратегия и ограничените възможности за финансиране представляват непреодолима преграда пред предприемаческата инициатива в страната.

Самооценка: Макар и да представя една малка част от съвременните биотехнологични екосистеми в Европа, изследването постига една важна цел, а именно да представи ключовата роля, която имат партньорските взаимоотношения между R&D центровете и производствения сектор. Нещо повече – и в четирите разгледани страни в основата на биотехнологичното развитие е ролята на държавата, която през националните законодателства и обществени организации на местно ниво, създава предпоставки и условия за взаимноизгодна колаборация между науката и бизнеса. Ето защо акцент в дневния ред на българското държавно управление, трябва да бъде създаването на цялостна визия за развитие на биотехнологиите в страната в съчетание с осигуряване на конкретни стимули за насърчаване на предприемаческата инициатива на

местния бизнес и навлизането в страната на големи утвърдени глобални компании, които със своята корпоративна култура и опит имат потенциала да наложат водещи бизнес практики и високи стандарти за развитие в страната.

12. Yosifov, T. (2020). The international investment position of Bulgarian economy in the period from 2010 to 2019. *Business management*, 2(2020), 54-66, ISSN 0861 – 6604

Анотация: Периода 2010 – 2019 г. може да се определи като следкризисен етап в историческото развитие на глобалното стопанство. Това се отнася и за българската икономика, която извървя пътя от рецесия до достигане на състояние на пълна заетост. Възстановяването на световните пазари неминуемо е основен фактор, който действа като катализатор за интереса на местните и чуждестранните инвеститори. Динамиката и структурата на капиталовите средства, насочени към местната икономика и тези от тях, които напускат страната са показателни за доверието на капиталите към вътрешния пазар. Те дават точна представа за качеството на стопанската среда в страната и средносрочните перспективи за нейното развитие. Основната цел на това изследване е да представи анализ на особеностите и посоката на изменение на капиталовите средства, които страната привлича и тези от тях, които напускат нейните предели в полза на чужди икономики и пазари.

Самооценка: Резултатите от направеното изследване показват, че като цяло международната инвестиционна позиция на страната е стабилна. Това прави българската икономика сравнително прогнозируема за местните и чуждестранните инвеститори. Показателен факт е, че в периода 2010 – 2019 г. активите формирани от международна дейност нарастват двойно. Подобен е и резултатът свързан с валутните резерви за БНБ, което говори за стабилното функциониране на системата на Валутния борд. Важен аргумент в тази посока е размерът на резервите на банката, които представляват финансов буфер срещу потенциални рискови заплахи в реалния и финансовия сектор на икономиката на страната.

13. Yosifov, T., Vladikov, A. (2021). **Financial Design of Innovative Biotech Public-Private Partnerships /The Case of the Bulgarian University Project “Vita Plus”/**, XXX International Scientific Conference Knowledge Without Borders, KNOWLEDGE – International Journal, Vol. 45, pp. 265-270, ISSN 2545-4439

Анотация: Настоящото изследване представя различни по специфични особености възможности за изграждане на подходящ финансов дизайн при установяване на публично-частни партньорства в сектора на биотехнологичните иновации в България. Целта на изследването е да предостави гледна точка относно процеса, свързан с въвеждането на биотехнологични иновационни решения в българската икономика. Фокусът на тази статия е съсредоточен върху предишната работа на авторите, базирана в Пловдивския университет, и по-конкретно да представи анализ на основните критични проблеми при изграждането на ново поколение бизнес и финансови модели, базирани на общи или коригирани модели на публично-частно партньорство /ПЧП/ в биотехнологичния сектор, в частност на такива, базирани на дяловото рисково придобиване /Equity financing/.

Самооценка: Това изследване предлага базови насоки за създаване на модел базиран на публично-частното партньорство, който може да бъде приложен в икономиката на страната чрез свързване на български учени и местни предприятия в интерес на динамичното развитие на българския козметичен сектор. Ние основаваме своята научна гледна точка на три основни фактора, които смятаме, че могат да бъдат движещите сили за развитието на сектора: (1) благоприятните почвено-климатични дадености на страната, (2) новото биотехнологично оборудване, което е на разположение на редица R&D центрове и (3) университетските изследователски структури, които използват публичен и частен финансов ресурс за навлизане на иновациите в биотехнологичния пазар на страната.

III. УЧЕБНИ ПОСОБИЯ И КНИГИ

1. Йосифов, Т. (2017). **Рисковите фондове - фактор за развитие на иновациите в България**. Пловдив: Макрос, 157, ISBN 978-954-561-477-4

Анотация: Повишаването на иновативността на българските малки и средни предприятия е въпрос от голяма важност, който е предмет на редица анализи и изследвания. Те са фактор за осигуряване на икономически растеж и по-висока заетост в икономиката, а в същото време изпитват най-голяма нужда от финансиране на своята дейност за реализиране на иновации, поради сравнително ограничените възможности, които имат за осигуряване на собствени средства и банково финансиране. Липсата на дългосрочна държавна политика в областта на финансирането на научно-изследователската и развойна дейност е допълнителна бариера за развитието на иновационната дейност и поставя сериозни въпросителни пред малкия и средния бизнес. В същото време повишаването на иновативността на българските предприятия, респ. на малките и средните, е ключово условие за подобряване на техния конкурентоспособен потенциал. Този въпрос придоби голяма важност след влизането на страната в Европейския съюз и особено в периода след финансово-икономическата криза от 2008 г., който се отличава с редица инициативи на Европейската комисия за стимулиране на икономическата активност, заетостта, предприемаческата инициатива, ограничаване на регулаторните и административните тежести пред бизнеса. Всички тези мерки имат за цел да стимулират дейността на стопанските субекти, за осигуряване на стабилен икономически растеж на страните от „стария континент“. Икономическата криза обуслови необходимост от преглед на наложените се правила в отношенията между предприятия – потребители и институции, в т. ч. банкови и небанкови организации, които осигуряват капитал за развитие на различни стопански инициативи. В този процес на преден план излизат въпросите за мястото, ролята и значението, което имат фондовете за рисков капитал в процеса на финансово и консултантско осигуряване на иновациите.

Проблематиката свързана с процеса на внедряване на иновациите от българските предприятия е особено актуална в настоящата ситуация, тъй като се налага те да функционират в среда на засилена конкуренция от утвърдени чуждестранни пазарни участници, или такива, които използват своите конкурентни предимства, като така заемат значителни пазарни позиции.

Обект на изследване са фондовете за рисков капитал като източник на финансирането

на иновативно ориентирани предприятия в България.

Предмет на изследване са възможностите за привличане на фондовете за рисков капитал в инвестиционната дейност на предприятията, като източник за финансиране на техните иновационни проекти. В основата на тези възможности стои извършването на оценка на състоянието на бизнес средата в страната, която представлява фактор за формиране на стопанския риск.

Основната цел на изследването е да се предложи модел за оценка на рисковото въздействие на бизнес средата върху финансовото състояние на иновативните предприятия. Оценката на стопанския риск е фактор за изграждане на стабилни и дълготрайни партньорски взаимоотношения на предприятията с фондовете за рисков капитал.

Самооценка: Проучването в настоящото изследване и анализът на иновационните процеси и на средата, в която функционират българските предприятия, (респ. малките и средните), дава основание да се обобщи от научна и приложна гледна точка ключовата роля, която имат иновациите за повишаването на конкурентните предимства на българските предприятия. Това мнение се потвърждава от проучваните автори, които се обединяват около разбирането за иновациите, като водещо конкурентно предимство в осигуряването на конкурентоспособност и постигането на фирмен и икономически растеж. Извършеният анализ на средата за развитие на иновации в страната показва, че положителните промени в нея, които влияят върху иновационната активност са по-малко зависими от самите предприятия, а в голяма степен се определят от развитието на пазара (пазарните нужди) и от усилията и действията, предимно чрез епизодични усилия на държавното управление.

В условията на ограничено банково кредитиране, насочено основно към краткосрочно финансиране на ниско рискови инвестиционни проекти и липса на целенасочена и последователна политика на държавата за развитие на научно - изследователската и развойна дейност, рисковият капитал се явява алтернативна форма за финансиране на иновациите. Авторът е на мнение, че развитието на рисковия капитал в страната има значителен потенциал за развитие през следващите години. „Скоростта“ на използване на тази форма на финансиране определя в голяма степен темпа на внедряване на иновациите и насърчава създаването на нова конкуренция на пазарите в страната. Същевременно обаче рисковият капитал не финансира фундаментални научни изследвания, водещи до създаване на радикални иновации. Той се насочва предимно към

малки и средни предприятия и подкрепя убедителни идеи и проекти с ясно подчертана технологична, продуктова и процесна ориентация.

Проучването на редица авторитетни изследвания на изследователски колективи от страната показва, че сред направените изводи се открояват такива, аргументиращи първостепенната важност на създаването на нови или усъвършенствани (качествено подобрени) продукти. Несъмнено е, че развитието на българското индустриално производство и постигането на индустриален растеж ще се основават предимно на конкурентоспособни продукти с висока добавена стойност. В този смисъл акцентът при развитието в следващите години трябва да се поставя върху продуктите и процесните иновации, свързани пряко с абсорбционния потенциал на предприятията за усвояват и прилагат нови идеи и технологии.

Ползването на знанията и практическият опит на рисковите фондове, допълнени от техните възможности за осигуряване на финансова подкрепа на иновационни проекти са предпоставки и основни аргументи в подкрепа на необходимостта от привличане на рискови инвеститори от българските предприятия. Направеното изследване за начина, по който фондовете в страната оценяват риска при инвестиции в иновативни предприятия, дава основание да се направи извода, че въпреки богатата информационна обезпеченост, фондовете не прилагат единен модел за проектна оценка. Прави впечатление, че поради определени обективни причини, въпроса за оценката на бизнес средата остава значително подценен. В тази връзка, моделът за оценка на стопанския риск представен в изследването, поставя във фокус оценката и анализа на факторите на бизнес средата в страната, които влияят в основна степен на финансовото състояние на предприятията и особено на възможностите, които те имат за осъществяване на иновационна дейност. Моделът може да намери широка приложимост поради практическите възможности, при подбора на системни показатели да се използват широк обхват от данни, в зависимост от тяхното рисково тегло и степен на въздействие по отношение на предварително заложи цели и критерии, естеството на икономическия сектор, пазарните специфики и пр. Това подчертава неговата икономическа ефикасност и принос при оценката и управлението на риска при внедряване на иновации.

Изследването показва, че са налице благоприятни предпоставки, свързани с членството на страната в Европейския съюз, в т. ч. консултантска подкрепа за качествено реформиране на важни обществени сфери като: правораздавателна система; образование; здравеопазване. Повишаването на качеството на тяхното функциониране е решение за подобряване на условията за живот в страната и на жизнения стандарт като

цяло. Към това трябва да се добави и необходимостта от изготвяне на дългосрочна държавна политика за подкрепа и насърчаване на научно-технически разработки в научни звена и предприятия. Последното е особено важно, като се има предвид, че държавата, има несъмнено най-големи финансови възможности да подпомага иновационните проекти.

Цялостното изследване потвърждава, че значимите рискове, присъщи на иновационните проекти и процесът на внедряване на иновациите са сериозна бариера особено пред финансиране на проектите до тяхната реализация. Същевременно обаче, в представения модел се съдържат доказателства за успешно оценяване и управление на риска в минимални, допустими граници. В тази връзка са налице възможности за неговото ограничаване, чрез споделяне между страните и активизиране на финансирането на иновационни проекти от фондове за рисков капитал, което е предпоставка за ускоряване на процесите на внедряване на иновации от предприятията.

Направените авторски публикации свързани с темата на изследването отразяват основните моменти в него. Важен акцент трябва да се постави върху апробирането на модела за рисков анализ и свързаните с него резултати, които са представени на вниманието на научната общност.

2. Йосифов, Т. (2017). **Ръководство за студента (Syllabus) относно академичния курс по Банково дело и финансиране.** Пловдив: Университетско издателство „Паисий Хилендарски“, 12, ISBN 978-619-202-257-0

Анотация: Настоящото ръководство има за цел да запознае студентите със съдържанието на учебната дисциплина „Банково дело и финансиране“. Представени са методите на работа и оценяване, а също и насоки за изготвяне на курсов проект по дисциплината, който е важна част при формирането на крайната оценка.

Самооценка: Ръководството дава възможност на студентите да придобият широкообхватна предварителна представа за темите включени в курса, тяхното практическо поле на реализация и знанията, които ще бъдат придобити в рамките на обучението.

3. Йосифов, Т. (2019). **Банково дело и форми на финансиране**. Пловдив: Макрос, 225, ISBN 978-954-561-467-5

Анотация: Учебникът е предназначена за студентската общност и за специалисти с практически интереси и професионални ангажименти в сферата на финансите. Авторът няма претенцията да представи в изчерпателен вид всички аспекти на проблематиката, свързана с банковата дейност и финансовото осигуряване на стопанската инициатива. За сметка на това фокусът е поставен върху представяне на различни форми и актуални тенденции в развитието на банковата дейност и алтернативни форми за финансиране на потребителското и инвестиционното търсене.

Самооценка: При написването на учебника са използвани различни литературни източници, практически проучвания и анализи, в т. ч. задълбочено четири годишно авторско изследване на средата, в която функционират и се финансират българските предприятия. Включени са авторски тези и заключения, което дава възможност за дискусии по определени въпроси, вкл. за излагане и защита на различни гледни точки. Авторът приема този подход за естествен като се има предвид факта, че разгледаната проблематика е широкообхватна и представена като съвкупност от етапи и процеси, предполага решения базирани на субективна оценка на средата и нейните качествени характеристики в рамките на установените законови регулации.

4. Йосифов, Т. (2021). **Ръководство за студента (Syllabus) относно академичния курс по Международни финанси**. Пловдив: Университетско издателство „Паисий Хилендарски“, 16, ISBN 978-619-202-662-2

Анотация: Ръководството по учебния курс „Международни финанси“ има за цел да обезпечи работата по дисциплината, като същевременно с това да предостави на студентите възможност да се запознаят с тематичните направления, които са включени в програмата, знанията и уменията, които ще получат, а също и насоки за тяхната работа по изготвяне на проектно задание, което следва да представят за оценяване в края на своето семестриално обучение.

Самооценка: При изготвянето на учебното ръководство е ползван съвременния международен опит в областта на висшето образование, който съчетава аудиторната

подготовка и самоподготовката на студента. Чрез осигуряване на максимално количество източници за подготовка от признати автори и официални аналитични и международни бази от данни, се цели да се ангажира в оптимална степен вниманието на студентите, като същевременно с това да се изгради в тях траен интерес към включената в курса тематика.